

УДК 37.014.3(477):37(477)'06(092)

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2024.1.6>

Ігор ОСТАПІЙОВСЬКИЙ

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри менеджменту освіти, Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти, вул. Винниченка, 31, м. Луцьк, Волинська область, Україна, 43006

ORCID: 0000-0001-7152-4168

Тетяна ОСТАПІЙОВСЬКА

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Волинська область, Україна, 43025

ORCID: 0000-0003-4404-8586

Біографічний опис статті: Остапійовський, І., Остапійовська, Т. (2024). Значимість ідей В. О. Сухомлинського про оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти в наш час. *Acta Paedagogica Volynienses*, 1, 37–41, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2024.1.6>

ЗНАЧИМІСТЬ ІДЕЙ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО ПРО ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В НАШ ЧАС

За результатами аналізу концепції Нової української школи встановлено, що багато її положень є співзвучними з ідеями Василя Олександровича Сухомлинського. Новим для сучасних педагогів є впровадження формульованого оцінювання навчальних досягнень школярів. Багато цінних думок про сутність та шляхи реалізації такого оцінювання можна почерпнути у працях Василя Сухомлинського. Аналіз його наукових робіт засвідчує, що формування оцінювання базувалося на любові до дитини, глибокому знанні її природи і потреб та педагогічному оптимізмі. У дослідженні також проаналізовано і розкрито погляди В.О. Сухомлинського на сутність та значимість оцінки, обґрунтовано взаємозв'язок між оцінюванням і рівнем домагань школярів. Актуальними для сучасної школи є поради В.О. Сухомлинського щодо оцінювання навчальних досягнень школярів і формування у них такої важливої якості як здатність до самоконтролю.

Мета роботи. На основі аналізу творчого доробку В.О. Сухомлинського розкрити сутність та значимість феномену оцінювання навчальних досягнень школярів.

Методологічною основою дослідження є нормативно-законодавче забезпечення оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти, концепція Нової української школи, праці В.О. Сухомлинського, системний та компетентнісний підходи, а також наукові методи аналізу, синтезу, узагальнення, систематизації.

Наукова новизна дослідження полягає в встановленні внеску В.О. Сухомлинського в обґрунтуванні сутності, значимості та практичних механізмів реалізації проблеми оцінювання навчальних досягнень школярів.

Висновки. Результати наукового пошуку дозволяють констатувати, що педагогічні ідеї В.О. Сухомлинського щодо організації оцінювання навчальних досягнень школярів носили інноваційний характер і не втратили значимості у наш час. Встановлено, що оцінювання носило формульовальний характер і базувалося на любові до дитини, вірі у її здатність бути кращою, глибокому знанні дитячої природи і потреб особистості. Заслужують на увагу поради Сухомлинського про сутність і значимість оцінки, взаємозв'язку оцінювання та рівня домагань особистості й конкретні рекомендації щодо оцінювання навчальних здобутків школярів.

Ключові слова: Оцінювання, оцінка, педагогічна спадщина В.О. Сухомлинського, концепція Нової української школи.

Igor OSTAPIOVSKYI

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Education Management, Volyn In-Service Teachers Training Institute, Vynnychenka str., 31, Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43006

ORCID: 0000-0001-7152-4168

Tatiana OSTAPIOVSKA

Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer at the Department of Theory and Methods of Primary Education, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Ave, Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0003-4404-8586

To cite this article: Ostapiovskiy, I., Ostapovska, T. (2024). Znachymist idei V. O. Sukhomlynskoho pro otsiniuvannya navchalnykh dosiahnen zdozvachiv osvity u nash chas [The significance of the ideas of V. O. Sukhomlynsky on the assessment of educational achievements of education getting currently]. *Acta Paedagogica Volynienses*, 1, 37–41, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2024.1.6>

THE SIGNIFICANCE OF THE IDEAS OF V. O. SUKHOMLYNSKY ON THE ASSESSMENT OF EDUCATIONAL ACHIEVEMENTS OF EDUCATION GETTING CURRENTLY

According to the results of the analysis of the concept of the New Ukrainian School, it was established that many of its provisions are consonant with the ideas of Vasyl Oleksandrovych Sukhomlynskyi. The introduction of formative assessment of schoolchildren's educational achievements is new for modern teachers. Many valuable thoughts about the essence and ways of implementing such an assessment can be gleaned from the works of Vasyl Sukhomlynskyi. The analysis of his scientific works proves that formative assessment was based on love for the child, deep knowledge of its nature and needs, and pedagogical optimism. The study also analyzed and revealed the views of V. O. Sukhomlynskyi on the essence and significance of assessment, the relationship between assessment and the level of harassment of schoolchildren is substantiated. The advice of V. O. Sukhomlynskyi are relevant for the modern school regarding the evaluation of schoolchildren's educational achievements and the formation of such an important quality as the ability to self-control.

The goal of the work. Based on the analysis of the creative development of V. O. Sukhomlynskyi to reveal the essence and significance of the phenomenon of evaluating the educational achievements of schoolchildren.

The methodological basis of the study is the regulatory and legislative support for the assessment of educational achievements of education seekers, Concept of the New Ukrainian School, works of V.O. Sukhomlynskyi, system and competence approaches, as well as scientific methods of analysis, synthesis, generalization, systematization.

The scientific novelty of the study arises from the establishment of the contribution of V.O. Sukhomlynskyi in substantiating the essence, significance, and practical mechanisms of implementing the problem of evaluating the educational achievements of schoolchildren.

Conclusions. The results of scientific research can state that the pedagogical ideas of V.O. Sukhomlynskyi regarding the organization of evaluation of educational achievements of schoolchildren were innovative in nature and have not lost their significance in our time. It was established that the assessment was formal in nature and based on love for the child, faith in its ability to be better, deep knowledge of children's nature and individual needs. Sukhomlynskyi's advice on the essence and significance of evaluation, the relationship between evaluation and the level of individual achievement, and specific recommendations for evaluating the educational achievements of schoolchildren deserve attention.

Key words: *assessment, evaluation, pedagogical heritage of V. O. Sukhomlynskyi, the concept of the New Ukrainian School.*

Актуальність проблеми. Існує багато соціальних інститутів, які здійснюють вагомий вплив на становлення та розвиток підростаючих поколінь. Одним із них є заклади загальної середньої освіти. Традиційною функцією загальноосвітніх навчальних закладів є надання освітніх послуг. В умовах сьогодення школа має надати здобувачу освіти не просто освітні послуги, а забезпечити його якісним освітнім продуктом. Власне тому одним із пріоритетів законодавства України про освіту є якість освіти (Закон України «Про освіту» (2017); Закон України «Про повну загальну середню освіту» (2020)).

Відомо, що одним із інструментів, який дозволяє встановити якість освітньої послуги, є процедура оцінювання та оцінка навчальних досягнень здобувачів освіти. Щоб цей інструментарій був дієвим, ми повністю солідарні із позицією розробників концепції Нової української школи, що необхідно змінити підходи до

процедури оцінювання результатів навчання. Оцінку потрібно розглядати як рекомендацію до дії, а не як присуд. Вона не повинна бути засобом для ранжування школярів, а сприяти аналізу та плануванню індивідуального прогресу і темпу навчання здобувачів освіти (Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи, 2016, с. 15).

Важливим засобом аналізу та планування індивідуального темпу та прогресу навчання школярів є формувальне оцінювання їхніх навчальних досягнень. Сутність та значимість формувального оцінювання чітко розкрито у Державному стандарті початкової освіти. В ньому зазначається, що воно дозволяє вибудувати індивідуальну траєкторію школяра за результатами відстежування особистісного розвитку здобувачів освіти та ходу опанування ними навчального досвіду як основи компетентності (Державний стандарт початкової освіти, 2018).

Аналіз наукових джерел засвідчує, що багато цінних порад щодо сутності і значимості оцінки та формувального оцінювання навчальних досягнень школярів можна почерпнути із спадщини відомого вітчизняного педагога Василя Олександровича Сухомлинського. Актуальність проблематики, її наукова та практична значущість обумовили вибір теми нашого дослідження: «Значимість ідей В.О. Сухомлинського про оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти в наш час».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Творчий доробок Василя Олександровича Сухомлинського є багатограним та актуальним і привертає увагу багатьох дослідників. Найбільш вдало та ґрунтовно різноманітні аспекти педагогічної спадщини вченого розкрито О.Сухомлинською. Цікавим є дослідження О.Сухомлинської, в якому дано відповідь на те, чи були школи В.О. Сухомлинського та О.А.Захаренка альтернативними існуючим. Питанням теорії навчання у спадщині В. Сухомлинського присвячені напрацювання М.Антонця. Проблема виховної сили слова у творчості В.О.Сухомлинського розкрито у дослідженнях А.Богуш. Теоретичні та прикладні аспекти самореалізації особистості у виховній системі Василя Сухомлинського обґрунтував А. Наточій. Актуальність ідей В. Сухомлинського відповідності світовим стандартам професійної компетентності сучасних керівників закладів освіти розкрито у дослідженні В.Стойкової. Л.Височан обґрунтувала значимість літературних творів В.Сухомлинського у етико-екологічному вихованні молодших школярів. Значимість спадщини Василя Сухомлинського в удосконаленні педагогічної майстерності педагогів розкрито у дослідженнях А.Луцкока. Важливість ідей В.О.Сухомлинського у реалізації педагогіки партнерства висвітлено у дослідженнях І.Остапівського та Т.Остапівської. Відображення ідей В. Сухомлинського у концепції Нової української школи знайшли розкриття у напрацюваннях Р.Філоненко.

Мета дослідження. На основі аналізу творчого доробку В.О.Сухомлинського розкрити сутність та значимість феномену оцінювання навчальних досягнень школярів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз педагогічної спадщини видатного

вітчизняного педагога Василя Олександровича Сухомлинського переконує нас в тому, що багато його ідей є актуальними для сьогодення. Важливою у наш час є проблема формувального оцінювання навчальних досягнень школярів. Його ми розглядаємо, як оцінювання в процесі навчання та «для навчання» (англ. – “assessment for learning”), яке передбачає формування навчального процесу із максимальним врахуванням навчальних потреб кожного школяра для більш ефективного оволодіння ним необхідними знаннями, вміннями та ставленнями (Підгорна, Береговська, (2021).

В.О. Сухомлинський не вживав термін формувальне оцінювання, але у своїх працях та практичній діяльності реалізував його. Здійснити це йому, на нашу думку, вдалося завдяки глибокому знанню природи дитини, любові до неї та віри в дитину. Педагог зазначав, що для виконання тої чи іншої роботи людина докладає різні зусилля. Для однієї дитини принести п'ять відер води -підірве її сили, а для іншого принести двадцять не буде проблемою. Так само неоднакові зусилля діти проявляють в процесі розумової праці. Діти по різному сприймають та осмислюють навчальний матеріал. На думку Сухомлинського, немає абстрактного учня, до якого можна прикласти механічно усі закономірності навчання і виховання. Тому педагог повинен правильно визначити, на що здатний кожен учень в даний момент і як розвивати його розумові здібності в майбутньому. Для цього, вчений писав, потрібно вміти визначити, яким шляхом, з якими уповільненнями й труднощами дитина може підійти до рівня, передбаченого програмою, як конкретно реалізувати програму в розумовій праці кожного школяра (Сухомлинський, 1976, с.437). При цьому, зазначає вчений, справжній учитель ніколи не ставить оцінки, якщо бачить, що дитина не вміє вчитися, не розуміє, що від неї вимагається (Сухомлинський, 1976, с.84). Оцінка, за глибоким переконанням Сухомлинського, є найгострішим інструментом, використання якого вимагає великого вміння та культури і лише той має право ним користуватися, хто любить дитину (Сухомлинський, 1976, с.167).

Багато ідей В.О.Сухомлинського носили інноваційний характер і є актуальним в умовах сьогодення. В наш час оцінювання навчальних досягнень школярів першого класу здійсню-

ється словесно, а за рішенням педагогічної ради школи вербально можна оцінювати знання, вміння та навички здобувачів освіти другого класу (Нова українська школа: порадник для вчителя, 2019). У Сухомлинського оцінка, яку отримував школяр, характеризувала результат роботи (фактичні знання) і зусилля які докладав учень. Поряд із оцінкою вчитель записував «працював сумлінно» або «працював недостатньо, міг досягнути кращих результатів». Василь Олександрович балом оцінював здобутки школярів лише тоді, коли оцінка була позитивною. Протягом чотирьох років навчання дітей у початкових класах В.Сухомлинський ніколи не ставив незадовільних оцінок. Розумову працю він оцінював лише тоді, коли дитина досягнула позитивних результатів. Оцінка, на думку вченого, повинна прийти тоді, коли дитина розуміє залежність якості своєї розумової праці від особистих зусиль, затрачених на навчання. В оцінку в початковій школі повинно бути закладено оптимістичне, життєрадісне начало, щоб дитина не втрачала віри у свої сили, не відчувала, що в неї щось не виходить. Кожна робота для учня початкової школи має бути хоча б маленьким просуванням вперед, а такий інструмент як двійка та одиниця повинен існувати, щоб ним ніколи не користуватися (Сухомлинський, 1976, с. 77).

Вивчення творчого доробку Василя Олександровича дозволяє констатувати, що існує тісний взаємозв'язок між рівнем домагань особистості та оцінюванням її освітніх досягнень. Щоб вміти управляти рівнем домагань, Сухомлинський радить дотримуватися таких правил (Сухомлинський, 1976, с. 554–555).

По-перше, не можна допускати, щоб у колективі запанувало переконання, що цей учень у всьому сильний, а той у всьому слабкий. В. Сухомлинський переконаний, що психологічна установка, що я ні на що нездатний, породжує байдужість до себе, принижує рівень домагань. Щоб уникнути цього, педагог пови-

нен допомогти школяреві з певної теми отримати найвищу оцінку. Це допоможе учневі відчутти себе особистістю, розвинути свою волю.

По-друге, не можна допускати щоб здібності кожної дитини протягом усіх років навчання були на одному й тому ж рівні.

По-третє, не можна допускати, щоб вихвалялися успіхи, досягнуті без значних зусиль. Успіх, на думку Василя Олександровича Сухомлинського, це сумлінна праця. Оцінка, отримана без докладання певних зусиль, знижує рівень домагань особистості.

Оцінка, за В. Сухомлинським, є одним із найтонших інструментів виховання. Щоб ефективно ним користуватися, наводимо декілька порад вченого:

- нехай оцінок буде менше, але кожна із них буде вагомішою, значнішою;

- ніколи не ставити незадовільної оцінки, якщо учень не міг через ті чи інші обставини опанувати знання;

- взагалі непотрібно ставити оцінок, якщо знання учнів туманні, в їх уявленні про речі та явища, які вивчаються, є якісь неясності;

- потрібно уникати запитань, відповіді на які повторювали б те, що викладав педагог або є заученим з книжки (Сухомлинський, 1976, с. 465–466).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Результати наукового пошуку дозволяють констатувати, що педагогічні ідеї В.О. Сухомлинського щодо організації оцінювання навчальних досягнень школярів носили інноваційний характер і не втратили значимості у наш час. Встановлено, що оцінювання носило формульований характер і базувалося на любові до дитини, вірі у її здатність бути кращою, глибокому знанні дитячої природи і потреб особистості. Заслужують на увагу поради Сухомлинського про сутність і значимість оцінки, взаємозв'язку оцінювання та рівня домагань особистості й конкретні рекомендації щодо оцінювання навчальних здобутків школярів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення 20.01. 2024).
2. Закон України Про освіту № 2145-VIII, від 05.09.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 25.01.2024).
3. Закон України Про повну загальну середню освіту № 463-IX, від 16.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення 22.01.2024).

4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 27.01.2024).
5. Нова українська школа: poradnyk dlia vchytelia / za zag. red. N. M. Bibik. Kyiv : LTD, 2019. 208 s.
6. Підгорна О., Береговська Т. Що таке формувальне оцінювання, чому воно потрібне учням і які основні виклики. URL: <https://nus.org.ua/view/shho-take-formuvalne-otsynuvannya-chomu-vono-potribne-uchnyam-i-yaki-osnovni-vyklyky> (дата звернення 10.01.2024).
7. Сухомлинський В. О. Методика виховання колективу : вибрані твори. Київ : Рад. школа, 1976. Т. 1. С. 408–637.
8. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості : вибрані твори. Київ : Рад. школа, 1976. Т. 1. С. 5–206.
9. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям : вибрані твори. Київ : Рад. школа, 1976. Т. 3. С. 7–279.
10. Сухомлинський В. О. Сто порад учителеві : вибрані твори. Київ : Рад. школа, 1976. Т. 2. С. 417–654.

REFERENCES:

1. Derzhavnyi standart pochatkovoï osvity. [State Standard for Primary Education] Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> [in Ukrainian]
2. Zakon Ukrainy Pro osvitu No 2145-VIII. [Law of Ukraine On Education No2145-VIII dated September 5, 2017]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian]
3. Zakon Ukrainy Pro povnu zahalnu seredniu osvitu №463-IX [Law of Ukraine On Comprehensive General Secondary Education № 463-IX dated January 16, 2020] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> [in Ukrainian]
4. Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannya serednoi shkoly [New Ukrainian School. Conceptual principles of secondary school reform]. (2016). Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> [in Ukrainian]
5. Bibik, N. M. (Eds). (2019). Nova ukrainska shkola: poradnyk dlia vchytelia [New Ukrainian School: a guide for teachers]. Kyiv : LTD [in Ukrainian]
6. Pidhorna, O., Berehovska, T. (2021). Hcho take formuvalne otsynuvannya, chomu vono potribne uchnyam i yaki osnovni vyklyky [What is formative assessment, why do students need it, and what are the main challenges]. Retrieved from <https://nus.org.ua/view/shho-take-formuvalne-otsynuvannya-chomu-vono-potribne-uchnyam-i-yaki-osnovni-vyklyky> [in Ukrainian]
7. Sukhomlynskyi, V. O. (1976). Metodyka vykhovannya kolektyvu [Methodology of team education].(Vol. 1), (pp. 408–637). Kyiv : Rad. shkola [in Ukrainian]
8. Sukhomlynskyi, V. O. (1976). Problemy vykhovannya vsebichno rozvynenoï osobystosti [...].(Vols. 1), (pp. 5–206). Kyiv : Rad. shkola [in Ukrainian]
9. Sukhomlynskyi, V. O. (1976). Sertse viddaiu ditiam [...].(Vols. 3), (pp. 7–279). Kyiv : Rad. shkola [in Ukrainian]
10. Sukhomlynskyi, V. O. (1976). Sto porad uchytelevi [...].(Vols. 2), (pp. 417–654). Kyiv : Rad. shkola [in Ukrainian]